

RAZPRAVE

**GEOGRAFOV POGLED NA TUJA ZEMLJEPISNA IMENA
V SLOVENSKEM PRAVOPISU 2001**

AVTOR

Drago Kladnik

Naziv: mag., profesor geografije in zgodovine

Naslov: Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU, Gosposka ulica 13, SI – 1000 Ljubljana, Slovenija

E-pošta: drago.kladnik@zrc-sazu.si

UDK: 81'373.21

COBISS: 1.01

IZVLEČEK

Geografov pogled na tuja zemljepisna imena v Slovenskem pravopisu 2001

V članku je na primeru analize tujih zemljepisnih imen iz slovarskega dela Slovenskega pravopisa 2001 podrobno predstavljena problematika njihove rabe, tudi z vidika pravopisnih pravil in resolucij OZN, ki nastajajo kot rezultat prizadevanj strokovnega združenja UNGEGN-a. Podrobna analiza je pokazala, da je med dobrimi 2000 vključenimi tujimi zemljepisnimi imeni, med katerimi je skoraj tri petine podomačenih, še precej nedorečenosti.

KLJUČNE BESEDE

zemljepisna imena, Slovenski pravopis 2001, eksonimi

ABSTRACT

A geographer's view of foreign geographical names in Slovenian Orthography 2001

This article analyzes foreign geographical names from the dictionary section of the 2001 edition of Slovene orthography as a case study for the more general problem of their use from the standpoint of both orthographic rules and UN resolutions which have arisen as a result of the efforts the UNGEGN association of experts. A detailed analysis has shown that there are still a number of unresolved issues among the 2000 or so foreign geographical names which are included, about three-fifths of which have been Slovenized.

KEYWORDS

geographical names, Slovenian Orthography 2001, exonyms

Uredništvo je prispevek prejelo 1. decembra 2005.

1 Uvod

Problematika zemljepisnih imen zaradi občutljivosti dobiva vse večji mednarodni pomen, obenem pa s poglobljenimi, v standardizacijo usmerjenimi pogledi in študijami nenehno narašča njen ugled (Kadmon 2000). Hkrati s tem se krepi vloga mednarodnih strokovnih združenj, kakršno je UNGEGN (*United Nations Group of Experts on Geographical Names*).

Raba tujih zemljepisnih imen v slovenskem jeziku je pogosta in obsežna, oprta na vsaj stoletje in pol trajajočo tradicijo (Atlant; Kladnik 2005). Tako kot celotna problematika zemljepisnega imenslova je umeščena na stičišče raznih znanstvenih disciplin, vendar ni pri nobeni v ospredju zanimanja. Pri tem tudi geografija ni izjema.

Dolgotrajno tradicijo v slovenski geografiji ima zlasti ukvarjanje s toponomastiko (Geografski terminološki slovar 2005), veda o izvoru in pomenu zemljepisnih imen (Tuma 1925). Z njo in toponimiko (Geografski terminološki slovar 2005), celoto zemljepisnih imen na določenem območju, se je razmeroma intenzivno ukvarjalo, ali pa se še vedno ukvarja več slovenskih geografov (najbolj poglobljeno Sore 1993; Titl 1998 in 2000). O teh vidikih so v geografski literaturi poročali tudi jezikoslovci (Majdič 1994).

Morda še bolj pomembna je vloga nekaterih geografov pri kreiranju pravil slovenskega pravopisja (Gams 1972 in 1987), pa tudi pri prizadevanjih za standardizacijo slovenskih (Gams 1984; Orožen Adamič 1998; Peršolja 2003) in tujih zemljepisnih imen (Orožen Adamič 1997 in 2000; Kladnik 1999 in 2003). Potekajo zlasti v okviru Komisije za standardizacijo zemljepisnih imen Vlade Republike Slovenije, kjer je posebna pozornost namenjena tudi ustreznemu poimenovanju držav (Perko 1996a in 1996b). Ob ustanovitvi delovne skupine za eksonime v okviru UNGEGN-a so slovenski geografi dobili pomembno vlogo, pri čemer je Milan Orožen Adamič postal njen sklicatelj in je v tej vlogi tudi posrednik v razčiščevanju mednarodno spornih imen (Orožen Adamič 2004).

Uporaba tujih zemljepisnih imen bodisi v podomačeni obliki, kar v glavnem ustreza statusu eksonima (ne sicer dokončno poenotena definicija pravi, da je eksonim uveljavljeno zemljepisno ime v določenem jeziku za tuj kraj, goro, pokrajino zunaj etničnega območja tega jezika; Geografski terminološki slovar 2005), bodisi v originalni, to je citatni obliki, postaja z neslutenim razraščanjem informacijske tehnologije vse bolj vsakdanja, pri čemer se krepijo težnje po doslednem zapisovanju imen v izvorni, v primeru nelatiničnih pisav v transliterirani obliki. Dosledno upoštevanje tega vidika bi pri nas lahko imelo dve pomembni posledici: na eni strani bi se lahko zanemarilo dolgoletno izročilo slovenskega jezika, na drugi pa bi uporabnika napeljevalo k dosledni uporabi najrazličnejših ločevalnih ali diakritičnih črkovnih znamenj, kar ni preprosto opravilo. Težave so tudi zaradi zahtevnosti pravilne izgovorjave zemljepisnih imen s temi znamenji.

Kljub pravilom in zgledom, ki jih narekuje oziroma navaja Slovenski pravopis (1994 in 2001), in nekaterim predlogom v dokaj podrobnih atlasih sveta, je raba podomačenih tujih zemljepisnih neenotna, v praksi prepuščena boljšim ali slabšim poznavalcem. Ti pogosto slepo, celo trmasto vztrajajo pri svojih rešitvah. Ob tem se sicer opirajo na določena načela, ki pa praviloma ne izhajajo iz globljega poznavanja izhodišč in tradicije rabe določenega imena. Vse to nenehno poraja zanimive diskusijske prispevke, ki jih poznavalci objavljajo zlasti v časopisju (na primer Bavčar 2005; Natek 2005). Le nekateri avtorji so v zvezi s podomačevanjem tujih zemljepisnih imen objavili poglobljene študije, ki imajo v prvi vrsti jezikoslovni značaj (Moder 1972; Pogačnik 2005).

Vloga pravopisa v kreiranju slovenskega jezika je ključna, saj s svojo »biblično« težo v lektorskih krogih korenito posega k uveljavljanju imenoslova. Naj spomnim le na najnovejši primer rabe pridevniškega izraza »okoljski«, za katerega se je zdelo, da je povsem neustrezen nadomestek predhodnika »okoljski«, vendar se ob izdatni rabi na radiu in televiziji, pa tudi v drugih sredstvih javnega obveščanja, počasi ukoreninja med ljudmi, najprej seveda v laični javnosti, medtem ko je strokovna, delno tudi jezikoslovna javnost še vedno zadržana. Prav zato je ustrezen nabor predstavljenih primerov in v slovarskem delu obdelanih iztočnic še toliko bolj pomemben.

Najnovejši Slovenski pravopis (2001) namreč v uvodnem delu izpostavi pravila rabe, ki jih v najbolj obsežnem, to je slovarskem delu, prvič sistematično nadgradi z obsežnim seznamom sistematično obdelanih iztočnic oziroma gesel, med katerimi je tudi 2026 tujih zemljepisnih imen (imena astronomskih pojavov, ki imajo prav tako področno oznako zemljepisno ime, niso upoštevana). Med njimi je 1168 podomačenih in 858 citatnih. Temeljit pregled je pokazal, da je med tovrstnimi iztočnicami z geografskega zornega kota vse polno pomanjkljivosti, tako zaradi nedorečenega nabora kot neustreznega opredeljevanja tipov zemljepisnih imen, sem in tja celo zaradi neustreznih zapisov. Obilo zamer problematiki tujih zemljepisnih imen gre tudi na račun njihove jezikovne ustreznosti in sporočilnosti (Lenarčič 2002 in 2004).

Povedati velja, da imajo v nadaljevanju predstavljene pripombe bolj ali manj osebno noto, saj v večini primerov niso bile usklajevane z drugimi kritično mislečimi posamezniki. Vendar jih Lenarčičeva spoznanja (2002 in 2004) v mnogočem potrjujejo in zlasti z vidika pridevniških oblik ter imen prebivalcev tudi nadgrajujejo, tako da bi jih bilo, še zlasti zaradi specifičnosti geografskega pogleda, najbrž umestno pretresti in upoštevati pri pripravi ponatisa Slovenskega pravopisa oziroma njegovih elektronskih različic. Ker razpoložljivi prostor ne dopušča, da bi bila predstavljena prav vsa spoznanja, je treba poudariti, da sta natančen seznam pripomb in datoteka z zapisi vseh zemljepisnih imen na voljo pri avtorju tega prispevka.

2 Raba tujih zemljepisnih imen skozi prizmo pravil Slovenskega pravopisa in resolucij OZN

Standardizacijo na področju zemljepisnega imenoslovja urejajo in predpisujejo resolucije Organizacije združenih narodov, sprejete na konferencah OZN za standardizacijo zemljepisnih imen (Raper 1996). Konference so bile v Ženevi (leta 1967), Londonu (1972), Atenah (1977), znova v Ženevi (1982), Montrealu (1987), New Yorku (1992 in 1998) in Berlinu (2002). Na njih je bilo sprejetih 184 resolucij, ki niso obvezujoče, ampak jih je treba razumeti kot trdna priporočila. To pomeni, da smo jim tudi pri nas dolžni slediti v čim večji meri, saj lahko le tako zagotovimo primerljivost naših prizadevanj z mednarodnimi usmeritvami (Radovan, Orožen Adamič 1999; Perko 2001; Kladnik, Perko 2004).

Cilj mednarodne standardizacije zemljepisnih imen je doseči poenotenje vseh zemljepisnih imen na našem planetu in topografskih imen znotraj Osončja, skladno z nacionalnimi standardizacijami in/ali mednarodnimi sporazumi, upošteva je znanja in predpise o primerljivosti različnih črkovnih zapisov.

V deželah z več uradnimi jeziki naj se praviloma dosledno uporablja večjezičnost (Adamič Orožen 2000). Le izjemoma se lahko od tega načela odstopi zaradi tehničnih razlogov pri izdelavi zemljevidov, največkrat zaradi generalizacije kot posledica njihove prenatranosti. Zemljepisna imena naj bodo zapisana v vsakem od uradnih jezikov in po potrebi tudi v drugih jezikih. Za vsa uradno potrjena imena mora biti jasno poudarjena prednost oziroma enakovrednost določene jezikovne oblike pred drugo.

Zemljepisna imena, ki se uporabljajo v mednarodni komunikaciji in so zapisana v uradnem jeziku neke dežele, morajo ostati nespremenjena, zato je treba ohraniti naglasna in druga ločevalna črkovna znamenja. Za imena pojmov zunaj suverenosti ene same države, ki imajo različna imena v različnih uradnih jezikih, velja temeljno pravilo mednarodne kartografije, da se navajajo vse različne oblike zapisov.

Resolucije v zvezi z eksonimi (Kerfoot 2003) priporočajo, da naj nacionalne komisije za zemljepisna imena pripravijo sezname uporabljanih tujih zemljepisnih imen s predlogi za morebitno redukcijo tistih imen, katerih raba ni trdno zakoreninjena. S tem namreč sporočajo, da je zeleno zmanjševati uporabo eksonimov in da ti v večjem delu sveta izgubljajo pomen, celo na ravni posameznih večjezičnih držav. Seveda pa je možno predloge za njihovo zmanjšano rabo pripraviti šele ob predhodni pripravi začasnih seznamov.

Skladno z resolucijo III/19 naj bi iz seznama eksonimov izpadla zemljepisna imena, ki se od uradnih imen razlikujejo le po različni uporabi ločevalnega znamenja ali člena, tista, ki se razlikujejo v sklanjatvi

in celo tista, ki so nastala s prevodi originalnih imen; prevajanje zemljepisnih imen je torej vse prej kot priporočljivo.

Resolucije navajajo tudi ugotovitev, da težnja po redukciji eksonimov ni bila izvedena v vseh državah z enako vnemo. V zvezi s tem se pojavlja priporočilo v obliki nasveta, da naj se omejuje zlasti raba tistih eksonimov, ki bi lahko vzpodbujala mednarodne napetosti, pri čemer je pomembno, da je v primeru njihove rabe potrebno uporabiti tudi originalno ime in oba zapisa jasno ločiti; eksonimi na zemljevidih naj bodo zapisani v oklepaju ali z manjšimi črkami pod originalnimi imeni. Tega načela v svetovnih atlasih zaradi neustrezne zasnove originalov svetovnih založniških hiš največkrat žal ni možno vselej dosledno udejaniti.

Nekaj pozneje je bilo ugotovljeno, da je bil na področju uresničevanja omejevanja rabe eksonimov marsikje dosežen pomemben napredek. Hkrati je bilo priporočeno, da naj se raba eksonimov skuša še vnaprej omejevati zlasti v izobraževalnih in prometnih ustanovah, pa tudi v časopisju. Vsaj pri nas je prav časnikarstvo vzpodbujevalec vedno novih podomačitev, kar je lepo vidno na primerih Zahodnega brega (na primer Ramala, Dženin, Tulkarm) in Iraka (na primer Bakuba, Nadžaf, Karbala, Nasirija).

Čez nekaj let je bilo ugotovljeno, da se je kljub naporom v mnogih državah število eksonimov povečalo. Z ustanovitvijo delovne skupine za eksonime leta 2002 se je začela uveljavljati zamisel o njihovi nacionalni standardizaciji in posledično o njihovem mednarodno primerljivem poenotenju. Eden od rezultatov podrobnih analiz naj bi bila preučitev različnih tipov eksonimov, kar naj bi preprečevalo njihovo morebitno »eksplozivno« rabo. V zvezi s tem se še vedno išče najbolj ustrezna definicija pojma eksonim.

Posebna pravila veljajo za imenoslovje morskih in podmorskih pojavov ter zemljepisnih imen na Arktiki in Antarktiki, ki niso pod suverenostjo nobene države. Tu je mogoča tudi uporaba imenoslovja v jeziku uporabnika, vendar naše izkušnje kažejo, da je tudi za tovrstna imena potrebna nacionalna standardizacija, zlasti zato, da se prepreči preveč raznovrstno poimenovanje določenih pojavov, ki ga narekuje »navdih« kar številnih »strokovnjakov«, prepričanih, da problematiko dovolj dobro obvladujejo.

Občutek je, da se redukcija eksonimov priporoča zlasti v vlogi lajšanja mednarodnih napetosti, da pa ni večjih zadržkov v zvezi s spoštovanjem tradicije njihove rabe in upoštevanjem lingvističnih posebnosti. Eno temeljnih pravil slovenskega pravopisa (1994) je, da enobesedna zemljepisna imena iz latiničnih pisav praviloma ohranjajo izvirno podobo (na primer Massachusetts, Cagliari, Köln; pravila so podkrepljena deloma z navedenimi primeri, deloma so prirejena po slovarskem delu pravopisa iz leta 2001, če pa ni boljših primerov, so vzeta iz Imenika tujih zemljepisnih imen v slovenskem jeziku), vendar podomačeno pišemo imena:

- držav, dostikrat tudi zveznih držav in pomembnejših pokrajin (na primer Poljska, Japonska, Škotska, Kalifornija, Frizija, Provansa, Kašmir),
- celin, nekaterih bolj znanih otokov in polotokov (na primer Afrika, Antarktika, Korzika, Havaji, Peloponez, Jukatan),
- oceanov, morij, večjih rek in nekaterih večjih jezer (na primer Pacifik, Baltik, Bospor, Donava, Misisipi, Amazonka, Titikaka, Bajkal),
- večjih gorovij, pomembnejših gor in vrhov (na primer Pireneji, Himalaja, Kilimandžaro, Anapurna, Elbrus),
- nekaterih bolj znanih krajev (na primer Pariz, Lizbona, Krakov, Edinburg, Jeruzalem, Džakarta),
- nekaterih stavb, objektov (na primer Kapitol, Hradčani, Akropola, Kolosej).

Pravopis ne omenja izrecno puščav (na primer Sahara, Gobi, Negev).

Tujih enobesednih zemljepisnih imen načeloma ne prevajamo (izjemi sta Nizozemska iz Nizozemskega jezera iz Bodensee), namesto nekaterih tujih imen pa imamo svoja (na primer Dunaj, Carigrad, Solun, Rim, Benetke, Reka; v to skupino spada tudi ime države Nemčija).

Večbesedna zemljepisna imena večinoma v celoti prevajamo, če so sestavljena iz prvotno občin sestavin, sicer pa le tiste njihove dele, ki so občine. Sem spadajo:

- imena držav (na primer Združene države Amerike, Srednjeafriška republika, Nova Zelandija),
- imena pokrajin (na primer Spodnja Avstrija, Severni teritorij, Daljni vzhod),
- imena delov kopnega (na primer Nova Gvineja, Kanarski otoki, Božični otok, Sveta Helena, Iberski polotok, Rt dobrega upanja),
- imena vod (na primer Atlantski ocean, Vzhodnokitajsko morje, Beringovo morje, Gvinejski zaliv, Rokavski preliv, Otrantska vrata, Ženevsko jezero, Veliko slano jezero, Reka svetega Lovrenca, Rumena reka, Železna vrata, Viktorijini slapovi, Sueški prekop, Zlati rog),
- imena izoblikovanosti površja – gorovij, vzpetin, dolin, ravnin, nižavij, puščav (na primer Skalno gorovje, Vrh zmage, Golansko višavje, Bolivijska visoka planota, Veliki kanjon, Zahodnosibirsko nižavje, Libijska puščava, Veliki vzhodni erg),
- imena nekaterih mest (na primer Frankfurt na Majni, Dunajsko Novo mesto, Severni Kartum),
- imena cest, ulic trgov, parkov (na primer Elizejske poljane, Rdeči trg, Luksemburški park),
- imena objektov (na primer Buckinghamska palača, Kip svobode, Slavolok zmage).

Z vidika geografije sta zadnji dve skupini manj zanimivi. Enobesedna imena vod, ki se prevajajo (na primer Rokav, Kaspik, Zaliv, Karibik), naj bi bila redka, a se v geografski praksi skoraj ne uporabljajo, saj jih nadomeščamo z ustrežnejšimi daljšimi oblikami imen. V nekaterih večbesednih zemljepisnih imenih se občnoimenskih sestavin navadno ne prevaja (na primer New York, Rio de Janeiro, San Francisco, Ciudad de México, Long Island, East River).

Kljub navodilom ter v slovarskem delu navedenih podomačenih in originalnih tujih zemljepisnih imen, je njihova raba neenotna. Nanjo odločilno vplivajo razni »poznavalci«, ki tematike ne poznajo dovolj poglobljeno, prav tako ne tradicije rabe zemljepisnih imen. Imenoslovje na zemljevidih sveta je prepuščeno tudi prirejevalcem atlasov za komercialno rabo, ki svoje znanje praviloma združijo v okviru večjih založb in so pri svojem delu največkrat omejevani s tržnimi vidiki uspešnosti projekta. Pomembno je tudi spoznanje, da načela podomačevanja bolj kot različnost meril narekuje vrsta atlasa (šolski atlas, splošni atlas, avtoatlas ...). Podomačevanje tujih zemljepisnih imen je v vsakdanji rabi še precej bolj razširjeno; izstopata literarna in časnikarska praksa.

3 Metode dela

Za podrobno analizo tujih zemljepisnih imen v slovarskem delu Slovenskega pravopisa (2001) je bilo treba pripraviti podroben seznam. Z izpisom so bila zajeta vsa lastna imena zunaj Slovenije s področno oznako zemljepisno ime. Izjema so le zunajzemeljska zemljepisna imena, ki spadajo na področje astronomije (na primer Mars, Osončje, Rimska cesta, Proxima Centauri, Gostosevci).

Ker so vključena tudi slovenska imena v zamejstvu, ne moremo govoriti o eksonimih, ampak o tujih zemljepisnih imenih, ki so v nadaljnji obdelavi razčlenjena glede na njihov podomačeno oziroma originalno zapisano obliko. Za vključitev vseh tujih zemljepisnih imen smo se odločili zato, ker smo ob sicer očitno omejenem naboru imen želeli razkriti v zajetni knjigi nikjer navedene kriterije za njihovo vključitev v seznam slovarskih iztočnic oziroma doslednost izpeljave pri njihovi dejanski realizaciji.

Med podomačena imena so šteta tista, ki se od originalnih imen razlikujejo vsaj v opuščenem ločevalnem črkovnem znamenju (to vpliva tudi na različen izgovor in njihovo opuščanje v skrajnem primeru dopušča Pravopis, paragraf 218, str. 27; na primer Arhangelsk – Arhangel'sk, Bogota – Bogotá, Plzen – Plzeň) ali vsaj v eni črki (na primer Anapurna – Annapurna, Dahomej – Dahomey, Črna gora – Crna Gora). Mednje spadajo tudi tista originalno večjezična imena, ki so v Pravopisu edina navedena in se pri nas le kot takšna dejansko tudi uporabljajo (na primer Odra – Odra/Oder, Buhara – Buhoro/Buhara).

Čeprav v Pravopisu vsaki zemljepisnoimenski iztočnici sledi navedba roditeljske končnice, področne oznake, identifikacije, pridevniških oblik v vseh spolih, pri celinah, državah, pokrajinah in naseljih tudi imen prebivalcev v moškem in ženskem spolu, je bil v seznamu za nadaljnjo obdelavo uporabljen geografski vidik. Za vsako ime je najprej zapisana originalna oblika imena (za pravilen zapis sodobnih

imen so bili uporabljeni atlas in Veliki splošni leksikon, za zapis antičnih imen pa knjiga *Antična imena po slovensko*, potem pa opredeljena pripadnost celini ali oceanu, državi in vrsti zemljepisnega imena, določenih na podlagi navedene identifikacije; če je bila ta pomanjkljiva ali napačna, je bilo upoštevano dejansko stanje.

Zvrsti zemljepisnih imen so poenostavljene in jih sestavljajo naslednje kategorije: celina, naravna pokrajina, kopenska reliefna oblika (na primer gorovje, gora, nižavje), obalna reliefna oblika (na primer polotok, rt, obala), otoška reliefna oblika (na primer otok, otočje, čeri), podmorska reliefna oblika (globokomorski jarek, plitvina), kopenski hidronim (na primer reka, jezero, prekop), morski hidronim (na primer morje, zaliv, preliv), naselje, država, upravna enota, zgodovinska pokrajina (sem je vključena tudi kulturna pokrajina), zgodovinsko naselje, zgodovinska upravna enota in drugo (na primer deli mest, ulice, znamenite stavbe, zdravilišča, kraji mirovnih konferenc, koncentracijska taborišča, domišljajske dežele).

Če se določeno zemljepisno ime razteza čez več celin, oceanov ali držav, oziroma ga je potrebno uvrstiti v več zvrsti, denimo otoške države in upravne enote k državam in otoškim reliefnim oblikam (na primer Kuba, Dominika) oziroma upravnim enotam in otoškim reliefnim oblikam (na primer Nova Fundlandija, Havaji), je zapis razčlenjen na vse pripadajoče kategorije. To pomeni, da je pri nadaljnjih obdelavah skupno število imen večje od dejanskih 2026 vključenih tujih zemljepisnih imen.

4 Glavne geografske značilnosti seznama tujih zemljepisnih imen

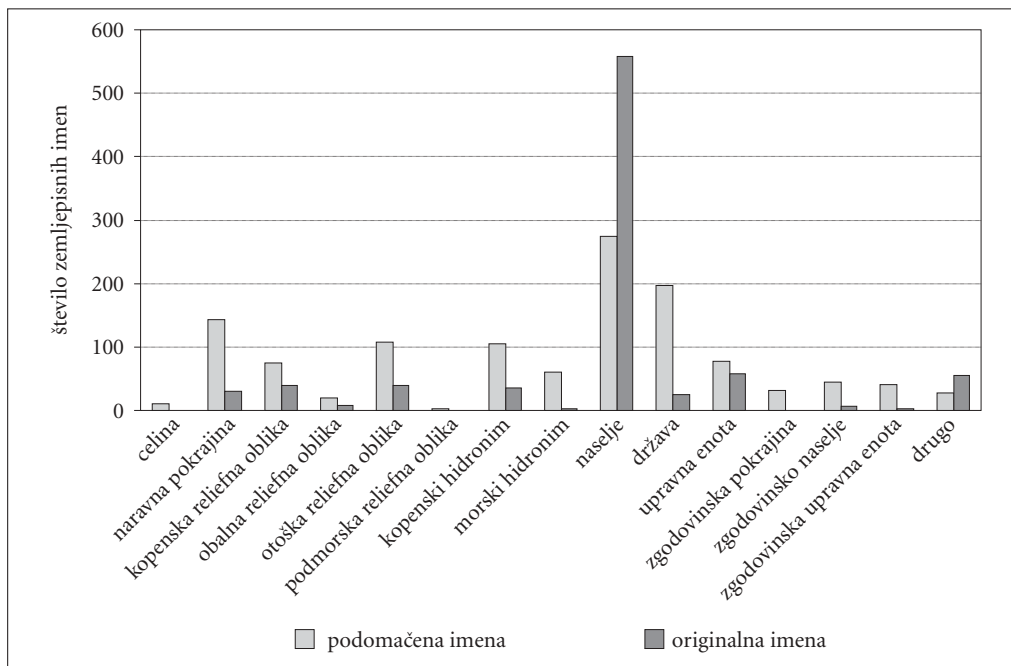
V seznamu je največ (832) imen naselij. Številčno jim sledijo imena držav, naravnih pokrajin, otoških reliefnih oblik, kopenskih hidronimov, upravnih enot in kopenskih reliefnih oblik. Vključeni sta le dve imeni podmorskih reliefnih oblik. Z izjemo naselij in kategorije drugo podomačena imena v vseh skupinah prevladujejo nad originalnimi. Podomačena so prav vsa imena celin in skoraj vsi morski hidronimi, zgodovinske pokrajine in zgodovinske upravne enote. Tudi pri drugih skupinah število podomačenih imen močno prevladuje; izjema so upravne enote z neizrazito prevlado (slika 1).

Zastopanost tujih zemljepisnih imen se z oddaljevanjem od Slovenije zmanjšuje. Tudi zato jih je več kot polovica (1220) z območja Evrope (slika 2), ki ji sledijo Azija (327), Severna Amerika (205, od tega 48 z območja Srednje Amerike) in Afrika (160). Precej bolj skromno sta zastopani Južna Amerika (47) in Oceanija (41), medtem ko je pri Antarktiki navedeno le njeno ime. Zaradi velikega števila vključenih mest je število originalnih imen v Evropi in še bolj izrazito v Severni Ameriki večje od števila podomačenih. Drugje je razmerje drugačno, še najbolj pri azijskih imenih, kjer prevladuje raba nelatiničnih pisav in se zato skladno s pravopisnimi pravili tamkajšnja imena v večji meri podomačujejo.

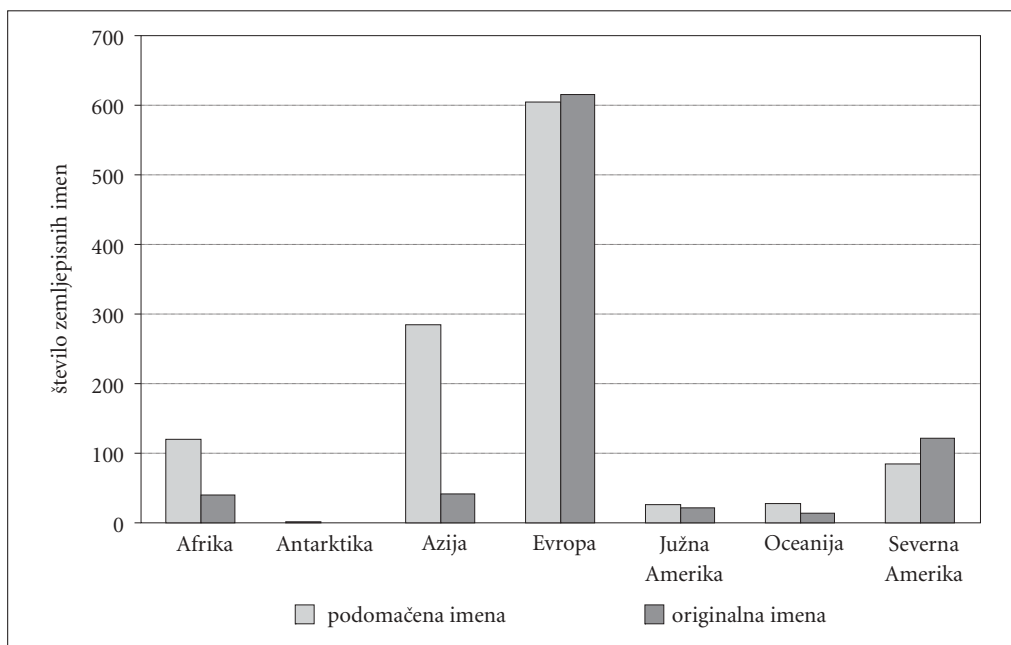
Z območja Atlantskega oceana je 42 zemljepisnih imen, z območja Tihega oceana 11 in z območja Indijskega oceana sedem. Območji Arktičnega in Antarktičnega oceana sta zastopani vsako z le dvema imenoma.

Tudi na račun imen v zamejstvu (vključena so na primer imena skoraj vseh naselij v Reziji) je največ tujih zemljepisnih imen (171) z območja Italije. Za njo se zvrstijo Združene države Amerike (130), Nemčija (128) in Francija (114), za njimi pa sosedi Avstrija (93) in Hrvaška (91). Največja država na svetu Rusija je šele na sedmem mestu (81), takoj za njo pa je zaradi bogatega antičnega izročila Grčija (75). Sledijo Združeno kraljestvo (73), Španija (50), Srbija in Črna gora (43), Švica (40), Turčija (39), Poljska (38), Kanada (33) ter Izrael in Kitajska (po 30), še osem držav prispeva med 20 in 29 zemljepisnih imen.

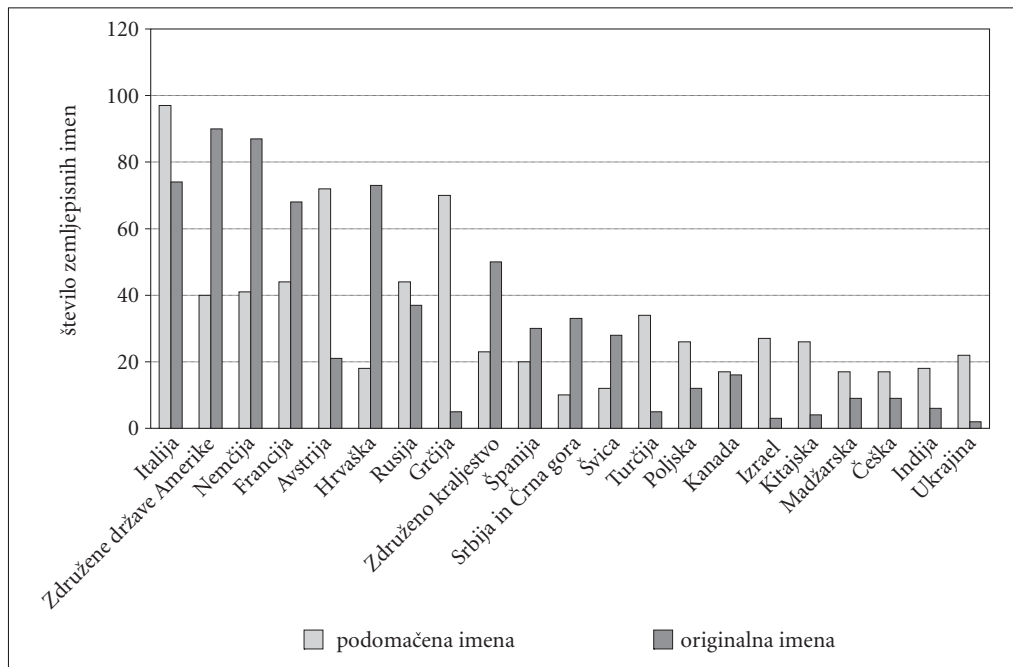
Najvišja stopnja podomačevanja imen je pri grških, izraelskih, turških, kitajskih in ukrajinskih imenih (slika 3), nekoliko manjša pri avstrijskih, poljskih, madžarskih, čeških, indijskih in italijanskih, medtem ko pri drugih državah z več kot tridesetimi imeni prevladujejo zapisi v originalni obliki. Z največjimi deleži originalnih imen izstopajo Hrvaška, Srbija in Črna gora, Švica, Španija, Združene države Amerike, Združeno kraljestvo in Nemčija. Med preostalimi glede na število imen pomembnejšimi državami

Slika 1: Vrste tujih zemljepisnih imen v Slovenskem pravopisu 2001 glede na podomačene in originalne zapise.

Slika 2: Tuja zemljepisna imena v Slovenskem pravopisu 2001 po celinah glede na podomačene in originalne zapise.

Slika 3: Tuja zemljepisna imena v Slovenskem pravopisu 2001 po najbolj zastopanih državah glede na podomačene in originalne zapise.

velja izdvojiti Egipt, Indijo, Japonsko, Madžarsko in Romunijo z velikimi deleži podomačenih imen na eni strani, na drugi pa Bosno in Hercegovino ter Makedonijo z izrazito prevlado originalno zapisanih imen, k čemur je gotovo prispevala tradicija njihove rabe v obdobju skupne države.

5 Problematika zastopnosti in poimenovanja držav

Težavnost standardizacije zemljepisnih imen nakazuje že razmeroma maloštevilčna skupina imen držav, ki se v Slovenskem pravopisu v kar precej podrobnostih razlikuje od standardiziranih oblik imen držav (Slovenski standard SIST ISO 3166, 1996). Zato ni čudno, da se tudi v praksi pojavljajo težave zaradi različnih zapisov imen, na primer standardiziranega Lihtenštajna (slovenjenje sledi pravopisnim navodilom in sorodni podomačeni obliki imena države Luksemburg) oziroma pravopisnega Liechtensteina (originalno ime je v nasprotju s pravopisnimi navodili!), ki segajo do ravni Ministrstva za zunanje zadeve, saj je pravilne podatke treba vnesti v uradne dokumente nekaterih slovenskih državljanov. O standardizaciji imen držav in neujemanju njihovih imen v glavnih atlasih in nekaterih knjigah je pisal Perko (1996a in 1996b).

Neujemanja med pravopisnimi in standardiziranimi normami so nastala zaradi nesodelovanja Komisije za standardizacijo zemljepisnih imena Vlade Republike Slovenije in Komisije za sestavo slovarskega dela novega slovenskega pravopisa, četudi so nekateri posamezniki sedeli v obeh telesih. Z namenom odpraviti neskladja je bila v okviru Komisije za standardizacijo zemljepisnih imen ustanovljena Podkomisija za imena držav, ki jo sestavljajo v glavnem jezikoslovci in geografi.

Iz nabora imen držav v slovarskem delu Slovenskega pravopisa 2001 je razvidno, da naj bi bila vključena imena vseh neodvisnih držav, ki so ena od temeljnih zvrsti zemljepisnih imen. Žal je izvedba površna,

saj jih je med stopetindevetdesetimi izpadlo kar osem. Če je za Vzhodni Timor glede na leto osamosvojitve (2000) to še mogoče razumeti, pa ne more biti opravičila za manjkajoče Antigvo in Barbudo (neodvisnost leta 1981), Gvajano (1966), Kiribate (1979), Mikronezijo (1990, zapisana je le kot tihoocensko otočje), Palau (1994), Severne Marianske otoke (1978) in Tuvalu (1978), zato pa ima neupravičeno status neodvisne države Portoriko, ki je že od leta 1952 prostovoljno pridružen k Združenim državam Amerike.

Z nejasnim statusom glede na sodobne oblike imen držav se pojavljajo zapisi njihovih starejših imen, ki bi morala imeti pojasnilo, da gre za nekdanje kolonije ali pa za zgodovinske oblike imen neodvisnih držav, ki so se pozneje spremenila. To kaže na precejšnjo neažurnost in pomanjkanje doslednosti, saj bi iz zapisov lahko sklepali, da je tovrstna raba še vedno dopuščena, četudi le kot podrejena sopomenka. Primeri so Bečuanija za Bocvano, Britanski Honduras za Belize, Burma za Mjanmar, Cejlon za Šrilanko (navedena je tudi Šrilanki podrejena sopomenka Sri Lanka, kar ni skladno s pravopisnimi pravili), Dahomej za Togo, Formoza za Tajvan, Gornja Volta za Burkina Faso, Kampučija za Kambodžo in Siam za Tajsko. Na tem mestu velja omeniti tudi po nepotrebem vključeno podrejeno sopomenko Monaco za uveljavljeno podomačeno obliko imena kneževine Monako.

Z jezikoslovnega zornega kota je razumljivo, da je pri kar dvaindvajsetih državah zapisana tudi starsinska imenska različica srednjega spola s končnico -sko (na primer Dansko, Turško, Kitajsko; pojavlja se še pri trinajstih naravnih pokrajinah, na primer Flamsko, Erdeljsko, enajstih upravnih enotah, na primer Gradiščansko, Škotsko in dveh zgodovinskih upravnih enotah, to je Moravsko in Ogrsko). Vendar te navedbe v dveh primerih povzročajo praktične težave. Gre za iztočnici Estonsko in Holandsko, ki se naslanjata na v praksi skoraj neznani ženskospolni obliki imen Estonska (namesto Estonija) in Holandska (namesto Holandija), ki sta tudi zastopani kot samostojni iztočnici. Zapis teh oblik poraja njuno občasno neustrezno rabo v javnih občilih, denimo na teletekstu TV Slovenija.

Pregled neujemanj med standardiziranimi in pravopisnimi oblikami imen začnimo s Kirgizijo (SIST ISO 3166 navaja Kirgizistan), s čimer država s to rusko »kolonialno« obliko imena ob podrejeni sopomenki Turkmeniji za Turkmenistan ostaja edina brez končnice -stan (v turško-urdujsko-iranskem jezikovnem okolju pomeni 'dežela') na območju osrednje Azije. Zapleteni sta neujemanji poimenovanj Južnoafriška republika – Južna Afrika in Savdska Arabija – Saudova Arabija (slednja je poimenovana po dinastiji Saud, zato bi bilo treba uporabljati svojilno pridevniško obliko). Pravopisna oblika imena Ruska federacija sledi uradni ruski kratki obliki imena (Rossijskaja federacija), vendar je v naši vsakdanji rabi mnogo običajnejša njena podrejena sopomenka Rusija, ki je tudi standardizirana. Pravopis navaja otoški državi Marshallovo otočje in Zelenortsko otočje, za katerega navaja tudi podrejeno sopomenko Kapverdsko otočje. Standardizirani obliki sta Marshallovi otoki in Zelenortski otoki. Medtem ko je pri prvem na ta način mogoče razlikovati območje kot upravopolitično enoto (različica Marshallovi otoki) oziroma kot morfološko celoto (Marshallovo otočje), se pri drugem ni mogoče izogniti morfološki sorodnosti s Kanarskimi otoki, za katere se uporablja izključno izraz otoki. Zaradi tega se zdi uporaba izraza otočje neustrezna. Na nedomišljenost napeljuje tudi pravopisno ime države Salomonovi otoki, ki bi si po morfološkem kriteriju bistveno prej zaslužila izraz otočje.

Poseben problem je pravopisna iztočnica imena države São Tomé in Príncipe, pri kateri se tako kot pri standardizirani različici Sao Tome in Príncipe ne opuščajo ločevalna črkovna znamenja. Pravzaprav se ne opuščajo le pri navajanju imena otoka São Tomé (Sveti Tomaž), medtem ko je ostrivec v imenu otoka Príncipe opuščen, kar je dodatna nedoslednost. Po pravopisnih dobrih zgledih Sveta Lucija (v SIST ISO 3166 Saint Lucia), Sveti Krištof in Nevis (Saint Kitts in Nevis) ter Sveti Vincenc in Grenadini (Saint Vincent in Grenadine) bi bilo najbrž bolje uporabitiimensko različico Sveti Tomaž in Príncipe. Problematična je tudi uporaba imena Grenadini, saj je zaradi originalnega imena otočja v ženskem spolu ustrenejša oblika Grenadine.

Tako v Pravopisu kot v SIST ISO 3166 je problematična uporaba enakega imena Kongo za dve državi, zato ju ob uporabi zgolj kratke oblike imena med seboj ni mogoče razlikovati. To je možno le ob uporabi dolge oblike imena za nekdanji Zair, ki s tem postane Demokratična republika Kongo. Če pa

bi hoteli vztrajati pri razlikovanju kratkih imen, bi bilo treba po zgledu Gvineje Bissau uporabiti ne povsem neznani obliki Kongo Brazzaville in Kongo Kinšasa ali morebiti Zahodni Kongo in Vzhodni Kongo (možne so še druge strani neba) ali celo Mali Kongo in Veliki Kongo. Vendar vse te različice ne sledijo uradnima imenoma obeh držav.

Na tem mestu velja pohvaliti pravopisno iztočnico Evropska zveza, ki je enakovredna sopomenka po mnenju nekaterih vsebinsko drugačni politični skupnosti Evropska unija.

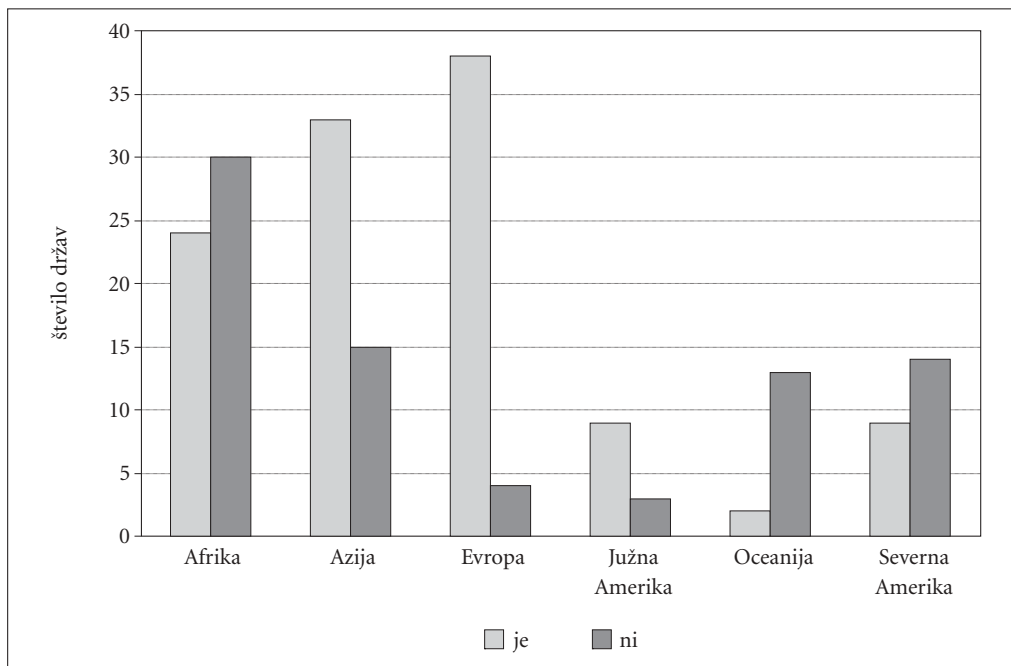
6 Glavne značilnosti in zadrege drugih tujih zemljepisnih imen

Seznam v slovarski del vključenih zemljepisnih imen je vsestranski. Ob geografskih vidikih odseva tudi kulturološko-zgodovinsko naravnost, zato so vključena na primer vsa imena najbolj zloglasnih koncentracijskih taborišč (Auschwitz skupaj s podomačeno različico poljskega imena Oświęcim Ošvienčim, Bergen-Belsen, Bileća, Buchenwald, Dachau, Gonars, Jasenovac ...), prizorišč slavnih bitk (Costozza, Dien Bien Phu, Dieppe, Drvar, El Alamein, Galipoli, Mohách, Salamina, Slavkov, Trafalgar, Waterloo), krajev mirovnih konferenc in podpisov mirovnih sporazumov (na primer Campiènski gozd, Campofornio, Osimo, Rapallo, Saint-Germain, Trianon; mimogrede, manjka Dayton), krajev konferenc neuvrščeni držav, pomembnih posvetovanj in sedežev mednarodnih organizacij (na primer Bandung, Pugwash, Sèvres), romarskih in verskih središč (na primer Admont, Akvileja, Assisi, Fatima, Freising, Medžugorje, Seckau, Čenstohova, Lurd – zadnji dve le v podomačeni obliki), za imena sirov, živalskih pasem in raznih občnih pojmov pomembnih krajev ter pokrajin (na primer Derby, Emmental, Gouda, Jersey, Kawasaki, Parma, Pinzgau), prizorišč drugih zgodovinsko pomembnih dogodkov (Golgota, Kalvarija, Kanosa in Canossa, Jajce, Lidice, Masada, Pale, Rubikon) in sodobnejših prizorišč (na primer Cape Canaveral oziroma Cape Kennedy, Černobil, East River, Loch Ness, Long Island, Mount Palomar, Tivoli), rezidenc znanih osebnosti (na primer Camp David, Carsko selo, ki je od leta 1918 dalje neomenjeni Puškin, Castel Gandolfo, Jasna Poljana), antičnih krajev in pokrajin (na primer Dakija, Epidaver, Filipi, Itaka, Lakedemon, Olimpija, Palatin, Parnas, Tavrida – šlo naj bi za antični grški otok, v resnici pa je antično ime za polotok Krim) ter za arheologijo pomembnih krajev najdišč in izkopavanj (na primer Altamira, Hallstatt). Ne manjka niti rojstni kraj in kraj smrti slavnega angleškega dramatika Williama Shakespeara (Stratford upon Avon).

Potem je tu še vrsta zemljepisnih imen, ki se nanašajo le na posamezne objekte ali dele naselij. Mednje spadajo monumentalni verski (na primer Dečani, Escorial – pravilno je El Escorial, Hagija Sofija, Hilandar, Montecassino, Notre-Dame, Sopočani) in drugi (na primer Eifflov stolp, Empire State Building, Keopsova piramida, Kip svobode, Kolosej, Partenon, Slavolok zmage) objekti, palače in dvorci (na primer Alhambra, Buckinghamska palača, Kapitol, Sanssauci, Uffiti), rezidence (na primer Bela hiša, Lateran), letališča (Orly, Šeremetjevo), stadioni (Maracana, Wembley, Wimbledon), muzeji (Louvre) ter pomembni deli mest (na primer Akropola, Broadway, Brooklyn, Champs-Élysées in Elizejske poljane, Downing Street, Forum Romanum, Greenwich, Gruž, Harlem, Hyde Park, Ilica, Kremelj, Montmartre, Rdeči trg, Westminster).

Zanimiva je kar številna skupina bajeslovnih, domišljjskih in legendarnih zemljepisnih imen (na primer Aheron – grška bajeslovna reka, Albion – izobražensko ime za Anglijo, Arameja – svetopisemska dežela, Divji zahod, Faros – zgodovinski otok pred Aleksandrijo, Gomora – svetopisemsko mesto, Had – legendarno grško podzemlje; Hipokrena – muzam posvečen studenec, Indija Koromandija – domišljjska dežela obilja, Liliput – Swiftova pravljica dežela, Stiks – grška bajeslovna reka, Tartar – grško bajeslovno brezno).

Nekatera imena zaradi neaktualnosti v slovarski del Pravopisa najbrž ne sodijo. Najbolj kričeči primeri so Angora kot podrejena sopomenka za Ankaro (ime se je spremenilo že leta 1930), že omenjena Estonska, Karibik, Kaspik in pokrajina Polabje ob reki Labi, očitno po zgledu Porabje, Porurje ali Povolžje, ki pa je geografska praksa ne pozna (preverjeno tudi na medmrežju).

Slika 4: Zastopanost glavnih mest neodvisnih držav v Slovenskem pravopisu po celinah.

Pričakovati bi bilo, da so v slovarskem delu sistematično navedena tudi vsa glavna mesta neodvisnih držav. Analiza je pokazala, da tega seveda ni in da je med 195 državami navedenih le 116 prestolnic (59,5 %). Po pričakovanju je največja »pokritost« v Evropi (slika 4), kjer vseeno manjkajo glavna mesta Andore, Malte in celo Moldavije (ni ne podomačenih imen Kišinjev oziroma Kišinjov, ne originalnega imena Chişinău). Vključena je tudi več kot polovica azijskih in južnoameriških glavnih mest. Za kazahstansko glavno mesto se še vedno navaja Alma-Ata (od novembra 1997 je prestolnica Astana). V seznamu na primer manjka kenijsko glavno mesto Nairobi (je pa vključeno pristaniško mesto Mombasa), vključeni pa sta na primer glavni mesti Toga Lomé in Burkina Fasa (država je moškega spola!) Ouagadougou. Prav tako ni nigerijskega glavnega mesta Abuja (podomačeno Abudža), je pa na primer nova tanzanijska prestolnica Dodoma.

Vključenih je tudi precej glavnih mest ameriških zveznih držav. V oči bode majhna arkansaška prestolnica Little Rock, medtem ko na primer kalifornijskega glavnega mesta Sacramenta in glavnega mesta Ohia Columbusa v slovarju ni.

Kljub temu je prav analiza vključenosti večjih mest pokazala še največjo sistematičnost. Sicer dokaj starega seznama dvestotih največjih mest sveta (Veliki družinski atlas sveta 1992) jih je vključenih kar 141. Med stotimi največjimi jih manjka le 19, med naslednjo stoterico pa že 40. Največje manjkajoče mesto je petmilijonski Tianjin (včasih smo ga podomačili v Tiencin). Manjkajo tudi južnokorejski Pusan in Taegu, japonsko Osaka (vključena pa je Okajama z za japonsko »nepomembnimi« 600.000 prebivalci), indijski Bangalore in Ahmādābād, indonezijsko Surabaya, kitajska Harbin, Kowloon, Zibo in Chongqing ter mehiško Netzahuaicoyótl (vključeni pa sta argentinsko mesto Santa Fe s 450.000 in kubansko Santiago de Cuba s 420.000 prebivalci), vsa z več kot dvema milijonoma prebivalci. Med evropskimi mesti z omenjenega seznama manjka le ukrajinsko mesto Doneck.

Očitno je bil pri uvrščanju evropskih mest postavljen kriterij 100.000 prebivalcev, v bližnjih državah tudi manj, ki pa v praksi prav tako ni dosledno izpeljan. Vključena so namreč nekatera manjša in

tudi z drugih zornih kotov ne dovolj pomembna mesta (na primer belgijski Aalst in Leuwen, francoski Aix-les-Bains in Compiègne, švicarsko Berommünster z vsega 2500 prebivalci, ni pa na primer mesta Sankt Gallen, ki ga Cigale v Atlantu sloveni v Sveti Gal, nizozemski Delft in Leiden z različico Leyden, angleški Exeter in Halifax, italijansko Murano, češko Tábor ter nemška Urach, pravilno je Bad Urach, in Worms). Zato pa na primer ni iztočnic za več nemških mest z več kot 100.000 prebivalci (Medmrežje), manjkajo denimo Bielefeld, Gera, Hagen, Ingolstadt, Krefeld in Osnabrück, prav tako nista vključeni nekoliko manjši, zgodovinsko in z vidika slovenskega povezovanja navzven pomembni nemški mesti Bamberg in Marburg.

Med desetimi največjimi svetovnimi otoki je vključenih le prvih šest, manjkajo pa Honšu, Britanija, Viktorijin otok in Ellesmere, med desetimi največjimi jezeri manjkajo Gornje jezero, Michigansko jezero, Veliko medvedje jezero, Njaško jezero in Veliko suženjsko jezero (manjkata tudi Balhaško in Čadsko jezero), med desetimi največjimi puščavami manjkajo Velika arabska puščava, Velika Viktorijina puščava, Sonorska puščava, Karakum, Namib in Velika indijska puščava ali Tar (manjka tudi Atakama), med desetimi najdaljšimi rekami pa Irtiš kot najdaljši pritok Oba, Kongo, Amur in Lena (zanimivo je, da je vključena le 770 km dolga sibirski reka Om). Manjka tudi Angelov slap v Venezueli, najvišji slap na svetu. Med pomembnimi morji niso vključena Koralno morje, Južnokitajsko morje, Arafursko morje, Andamansko morje, Norveško morje, Grenlandsko morje, Čukotsko morje, Vzhodnosibirsko morje, Morje Laptevov in Karsko morje. V nove izdaje bo potrebno vključiti tudi imeni Arktični ocean (kot nadrejeno sopomenko za Severno ledeno morje) in Antarktični ocean.

Nekatera vključena zemljepisna imena v praksi redko podomačujemo; tega si glede na njihov pomen in tradicijo rabe niti ne zaslužijo. Med njimi je nekaj jezikovnih arhaizmov (na primer Adelajda, Čikago, Filadelfija, Tarent), nekaj jih je iz različnih koncev sveta (na primer nemško oziroma lužiškosrbsko mesto Budišyn – nenavadna oblika, saj se Bautzen navadno podomači v Budišin, izraelsko mesto Beeršeba – glede na izgovor bi bila pravilnejša podomačitev Beerševa, indijsko mesto Džajpur, turško mesto Erzerum namesto originalnega Erzurum – morda gre za napako, vietnamsko mesto Hajfong, palestinsko-izraelsko mestoce in zgodovinsko naselje Jeriha – zakaj ne bolj običajni Jeriho, na kar napeljujeta tudi izpeljanki jerihonski in Jerihonec, angleška pokrajina Jorkšir, češko zdraviliško mesto Karlovi Vari, italijansko pristaniško mesto Ostija, francosko-nemška reka Sara iz Sarre/Saar, madžarsko mesto Sombotel za Szombathely, kanadski vodotok Suženjska reka za Slave River – ta zgled je še posebej problematičen, ker napeljuje na možnost prevajanja bolj »razumljivih« zemljepisnih imen, kitajsko mesto Šenjang), nekaj pa je španskih imen (na primer Gvadalkivir, Kordova, Salamanka, zanimivo, da ne tudi Sevilla). Na drugi strani pa ni podomačeno ime francoskega karibskega otoka Martinika, ki je zapisano izključno kot Martinique. Na eni strani se omenja Shetlandsko otočje, bližnja otoška skupina pa je imenovana Orkneyjski otoki.

Nenavadno so podomačena zemljepisna imena Pripet, Pripetska močvirja in Riad. Za prvi dve sta že dolgo v rabi različici Pripjat in Pripjatsko barje, ki izhajata iz ruskega jezika, medtem ko navedeni obliki očitno izvirata iz angleščine (Pripet in Pripet Marshes). Saudski Riad se običajno domači z vmesnim j, torej Rijad. Poseben »biser« je dansko glavno København, ki je kot nadrejena sopomenka zapisano po švedsko kot Köbenhavn in kot podrejena sopomenka po nemško kot Kopenhagen (kaj bi porekel Matej Cigale, ki je zanj že pred skoraj stoletjem in pol uporabil podomačeno, zdaj že pozabljeno obliko Kodanj?).

Pohvaliti pa velja, da so se pojavile podomačitve nekaterih imen, za katere smo doslej kolebali, ali naj jih zapišemo v originalni ali v podomačeni obliki. Značilni primeri so Abidžan (Abidjan), Bogota (Bogotá), Bombaj (Mumbai/Bombay), Grobniško polje (Grobničko Polje), Hrvaško Zagorje (Hrvatsko Zagorje), Hanoi (Ha Noi, doslej smo ga praviloma podomačevali v Hanoi – mimogrede, zakaj se po tem zgledu ne podomači tudi kamboško glavno mesto kot Pnompen?), Poznanj (Poznań), Quebec (angleška različica francoskega imena Québec – primerjava obeh oblik pokaže, kako občutljivo je lahko pravilno razumevanje posameznih zapisov), Rjukju (Ryūkyū-Shotū), Severni rt (Nordkapp), Soma (Somme), Talin (Tallinn) in Vilna (Vilnius). Pozitiven premik je tudi uporaba občnoimenskega pojma dežela namesto manj primernega pojma zemlja, na primer Nova dežela kot nadrejena sopomenka za

Novo zemljo, četudi ta vidik ni dosledno izpeljan, saj sta kot edini možni obliki navedeni tako Zemlja Franca Jožefa kot Ognjena zemlja.

Problematično je, da pri nekaterih imenih ni nakazana navezava na drugo obliko imena, čeprav gre za poimenovanje istega pojava. Značilna primera sta imeni kitajskega mesta Kanton oziroma Guangzhou, ter imeni mehiško-ameriške reke Rio Bravo oziroma Rio Grande (pri Rio Bravu bi bila ustrežnejša originalna oblika imena Río Bravo del Norte). Povezani nista tudi imeni francosko-belgijske pokrajine Flandrija in Flamska, čeprav gre za isti pojem. Neustrezno je, da je Kaspijsko jezero zapisano izključno kot Kaspijsko morje (iz ruskega Kaspiskoe more), medtem ko je bližnje Aralsko jezero (rusko Aralskoe more) navedeno samo kot jezero. Med štirimi velikimi japonskimi otoki je kot iztočnica obdelan le najmanjši Šikoku. Vključena je tudi Dolnja Lužica, ki ni pokrajina, ampak upravna enota, Gornje Lužice pa ni. Iztočnica je tudi filipinski otok Luzon, medtem ko drugi veliki otok Mindanao manjka. Vključen je ruski polotok Kola, ni pa na primer Kamčatke. Človek se vpraša, zakaj je med vsemi azorskimi otoki vključen le mali Flores (ni pa obdelan istoimenski indonezijski otok) in med vsemi francoskimi departmaji samo Pas-de-Calais. Podobno velja za špansko provinco na Kanarskih otokih Las Palmas. Tudi med antičnimi pokrajinami ni pravega reda. Vključena je na primer Pamfilija, ne pa tudi Argolida, Akarnanija, Lakonija, Mesenija ...

Zanimivo je, da so kot iztočnice navedene vse zvezne države v Združenih državah Amerike, z izjemo Washingtona, ki je izpadla le zaradi površnosti, ker se imenuje enako kot glavno mesto ZDA. Med kanadskimi provincami so vključene le Nova Fundlandija (pravilno ime je Nova Fundlandija in Labrador), Nova Škotska, Ontario, Québec, Saskatchewan in Severozahodna ozemlja. Podobna nedoslednost velja tudi za druge upravne enote najvišje ravni, tako v Evropi kot na drugih celinah.

Pomanjkljive ali napačne so tudi nekatere identifikacije iztočnic. Značilni primeri so Atos, ki je opisan kot polotok, čeprav je gora, Baranja, ki je opisana kot hrvaška, ne pa tudi madžarska pokrajina, Benečija, ki je opisana kot podrejena sopomenka za Beneško Slovenijo, ne pa tudi kot italijanska dežela Veneto, Borneo, ki naj bi bil samo indonezijski otok, ne pa tudi malezijski in brunejski, Brenner, ki naj bi bil le avstrijski in ne tudi italijanski prelaz, Cape Town, ki ni omenjen kot južnoafriško glavno mesto (različica Kaapstadt ni navedena), Černjeja, ki naj bi bila mesto v Beneški Sloveniji, v resnici pa je zgodovinsko pomembna vas v občini Neme (Nimis), Dinara, ki naj bi bila samo hrvaško in ne tudi hercegovsko pogorje, reka Duero, ki je zapisana le v španski jezikovni različici, reka Inn, ki naj bi tekla samo v Avstriji, Lago Maggiore, ki naj bi bilo izključno italijansko jezero, Šlezija, ki naj bi bila le poljska in ne tudi češka pokrajina, Termopile, ki naj bi bile morska, v resnici pa so kopenska ožina in Uralsk, ki naj bi bilo mesto v Rusiji, dejansko pa je v Kazahstanu.

V pravopisnem slovarju je več zemljepisnih imen z območja nekdanje skupne domovine Jugoslavije, ki bi jih lahko, ob enakovrednih kriterijih z drugimi bližnjimi evropskimi državami, brez škode pogrešili (na primer Banjole, Beli Manastir, Brčko, Ilidža ...).

7 Sklep

Seznam tujih zemljepisnih imen v slovarskem delu Slovenskega pravopisa 2001 je zastarel in neažuren, saj ne sledi aktualnim političnim in drugim spremembam, tudi ne spremembam zemljepisnih imen, ki so plod bodisi nacionalnih standardizacij bodisi preimenovanj zaradi različnih razlogov. Razumljivo je, da strokovna priprava seznama zemljepisnih imen ni sledila le geografskim kriterijem. Geografi pa bi kljub temu pričakovali več doslednosti, tako da bi bila vključena vsaj deseterica imen največjih oziroma najdaljših in s tem najbolj pomembnih pojavov določenega tipa, pa tudi drugih pomembnih pojavov po svetu, zato je upati, da bodo v slovarskem delu Pravopisa pomanjkljivosti v prihodnjih izdajah v čim večji meri odpravljene. Prispevek je namenjen seveda tudi geografski javnosti. Opozarja, da je rokovanje z zemljepisnimi imeni kljub navidezni preprostosti zahtevno in odgovorno opravilo, saj publicirani izdelki ostajajo za vselej na vpogled!

8 Viri in literatura

- Atlant. Faksimile. Ljubljana, 2005.
- Aubelj, B. 1997: Antična imena po slovensko. Ljubljana.
- Bavčar, J. 2005: Vuk Karadžić ni nič kriv. Delo (19. 1. 2005). Ljubljana.
- Družinski atlas sveta. Slovenska knjiga. Ljubljana, 2001.
- Gams, I. 1972: Za poenostavitev pravopisnih pravil: poročilo s posvetov o pisanju zemljepisnih imen (I. in II.). Naši razgledi (24. 11. in 8. 12.), Ljubljana.
- Gams, I. 1984: Prizadevanje Geografskega društva Slovenije za standardizacijo slovenskih lastnih geografskih imen. Zbornik radova savjetovanja o pitanjima standardizacije geografskih naziva u jezicima naroda i narodnosti SFRJ. Sarajevo.
- Gams, I. 1987: O zmedi in samovolji pri uporabi naših pokrajinskih imen. Geografski vestnik 59. Ljubljana.
- Geografski terminološki slovar. Ljubljana, 2005.
- Kadmon, N. 2000: Toponymy. The Lore, Laws and Language of Geographical Names. New York.
- Kerfoot, H. 2003: Texts of Resolutions Relevant to the Consideration of Exonyms. Revised summary. Tipkopolis.
- Kladnik, D. 1999: Imenik tujih zemljepisnih imen v slovenskem jeziku. Elaborat. Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU. Ljubljana.
- Kladnik, D. 2003: Types of exonyms in Slovene language. 17th Session of the UNGEGN East Central and South-East Europe Division. Elektronski vir. Praga.
- Kladnik, D. 2005: Zemljepisna imena v Atlantuu in njihov pomen za sodobno imenoslovje. Atlant. Faksimile. Ljubljana.
- Kladnik, D., Perko, D. 2004: Tuja geografska imena. Družinski atlas sveta. Ljubljana.
- Lenarčič, S. 2002: Čeri v slovenskem pravopisnem morju. Sodobnost 66-1 in 66-3. Ljubljana.
- Lenarčič, S. 2004: Popravopis – Kaj je narobe in kaj manjka v novem slovenskem pravopisu. Ljubljana.
- Majdič, V. 1994: Pomenski izvor slovenskih krajevnih imen. Geografski vestnik 66. Ljubljana.
- Medmrežje: http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_cities_with_more_than_100_000_inhabitants:_Europe (15. 5. 2005).
- Moder, J. 1972: O pisavi in izreki zemljepisnih imen. Veliki atlas sveta. Ljubljana.
- Natek, K. 2005: Še o pisanju občin in lastnih imen. Delo (9. 2. 2005). Ljubljana.
- Orožen Adamič, M. 1997: Pregled slovenskih eksonimov. Elaborat. Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU. Ljubljana.
- Orožen Adamič, M. 1998: Standardizacija zemljepisnih imen v Sloveniji. Ekspertna naloga. Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU. Ljubljana.
- Orožen Adamič, M. 2000: Treatment of geographical names in multilingual areas and the use of foreign names in Slovenia. Second International Symposium on Geographical Names GeoNames 2000. Frankfurt na Majni.
- Orožen Adamič, M. 2004: The use of exonyms in Slovene language with special attention on the sea names. The Tenth International Seminar on the Naming of Seas: Special Emphasis Concerning International Standardization of the Sea Names. Pariz.
- Perko, D. 1996a: Sporna imena držav v slovenskem jeziku. Geografski obzornik 43-3. Ljubljana.
- Perko, D. 1996b: Standardizirana imena držav v slovenskem jeziku. Geografski obzornik 43-4. Ljubljana.
- Perko, D. 2001: Zgoščeni imenik zemljepisnih imen Slovenije. United Nations Series of National Gazetteers: Slovenia. Ljubljana.
- Peršolja B. 2003: Pot zemljepisnega imena od nastanka do uporabe. Geografski vestnik 75-2. Ljubljana.
- Pogačnik, A. 2005: O lastnih imenih. Veliki angleško-slovenski slovar Oxford. Ljubljana.
- Radovan, D., Orožen Adamič, M. 1999: Resolucije OZN o zemljepisnih imenih. Ljubljana.
- Raper, E. P. 1996: United Nations Documents on Geographical Names. Pretoria.
- Slovenski pravopis. Ljubljana, 2001.

Slovenski pravopis 1 – pravila. Ljubljana, 1994.

Slovenski standard SIST ISO 3166. Urad za standardizacijo in meroslovje pri Ministrstvu za znanost in tehnologijo. Ljubljana, 1996.

Sore, A. 1993: Ledinska in krajevna imena v Savinjsko-Sotelski Sloveniji. Geografski vestnik 65. Ljubljana.

Titl, J. 1998: Geografska imena v Severozahodni Istri. Knjižnica Annales 18. Koper.

Titl, J. 2000: Toponimi Koprskega primorja in njegovega zaledja. Knjižnica Annales 23. Koper.

Tuma, H. 1925: Toponomastika. Geografski vestnik 1-2. Ljubljana.

Veliki družinski atlas sveta. Državna založba Slovenije. Ljubljana, 1992.

Veliki splošni leksikon v osmih knjigah. Ljubljana, 1997 in 1998.

9 Summary: A geographer's view of foreign geographical names in Slovenian Orthography 2001

(translated by Jean McCollister)

The role that orthography plays in the development of the Slovene language is of crucial importance, since it is relied upon as an authoritative source by professional editors and proofreaders in choosing correct terminology. For this reason the appropriate choice of examples and their entries in the dictionary part of the reference book is all the more important.

The resolutions on exonyms are in partial contradiction with the rules of Slovenian orthography: they recommend that national commissions of geographical names prepare a list of foreign geographical names in use with proposals to eliminate those whose use is not well established. In this way they communicate the message that it is desirable to reduce the use of exonyms, and that these are becoming less important throughout the world. Where they are used, it is necessary to append the original name and clearly distinguish between the two; exonyms on maps should be written in parentheses or in a smaller font.

The introductory part of the latest edition of Slovenian Orthography 2001 presents rules of usage which are for the first time systematically built on in the most extensive part of the book, the dictionary, which contains a comprehensive list of systematically elaborated key words or entries. Among these are 2026 foreign geographical names (the names of astronomical bodies, which likewise have the status of a geographical name, were not included in our analysis). Among them are 1168 Slovenized and 858 originally written names. A thorough review has shown that from a geographer's point of view there are a number of weaknesses among these, due to inconsistencies as well as inappropriate definition of types of geographical names, and in a few places even incorrect entries.

The remarks contributed here have a more or less personal tone, since in the majority of cases they were not in accordance with other experts. However, they are confirmed in many places by Lenarčič's studies (2002 and 2004), and taken further, especially in the adjectival forms and the names referring to residents of particular places, such that it would be appropriate to debate and take them into account in preparing future editions of Slovenian Orthography and its electronic versions, especially given the specificity of the geographical view.

The list of foreign geographical names in the dictionary portion of Slovenian Orthography is also out of date, since it does not reflect current political and other changes, including changes in geographical names which have been the result of national standardizations or changes of name for other reasons. The preparation of geographical names by language experts, understandably enough, has to take into account many other criteria besides just the geographical. Nevertheless, the geographer should be able to expect greater consistency than has been the case. This article is of course aimed at an audience of geographers. It makes the point that the proper handling of geographical names, a seemingly simple task, in fact represents a challenge and important responsibility, since the published results remain on view for all time.

